

Poštovní schránky kolem evropských moří (1)

Evropu omývá více moří a ke všem o prázdninách míří naši turisté. Středozemní, Jaderské, Egejské a Černé tvoří jen část z nich, ale právě tu nejvíc navštěvovanou. Dnes i před čtvrtstoletím, ba ještě mnohem déle. Vždyť - podíváme-li se jižně - byly před rokem 1990 Bulharsko a Rumunsko nejsnadnějším cílem, zatímco Jugoslávie místem vysněným a jen obtížně dostupným; na Itálii, Francii, Řecko a další západní státy pak většina našinců mohla jen stěží pomyslet. To je ale už skoro zapomenutá minulost. Abych ji přiblížil dětem, rozhodli jsme se vydat o prázdninách po stopách těch dávných cest, ať skutečných, nebo z nutnosti tehdy vykonávaných jen prstem po mapě. Samozřejmě jsme si přitom všimli poštovních schránek, a tak si jich tu teď můžeme několik ukázat.

FRANTIŠEK BENEŠ

Dvojí schránky v Itálii

Itálie patřila k prvním nově objevovaným letoviskům, kam po roce 1989 mířily autobusy s našimi rekreanty. Není divu, jde o turistickou velmoc s kilometry snadno dostupných pláží a množstvím historických památek. Každé město, každá vesnice se tu má čím pochlubit a zaujmout. K tomu těstoviny a pizza, lehké a levné italské víno, pálící slunce, kdo by odolal? Vždyť sem jeli i hrdinové jedné z Troškových komedií Slunce, seno...

My jsme svou cestu (přesněji plavbu) započali v Benátkách, jednom z nejslavnějších turistických cílů světa a pro naše nejblížeší místo, odkud lze vyrazit po Jaderském pobřeží. V nesmírně fotogenickém městě, protkaném kanály přetnutými stovkami mostů, prodávají pohlednice na každém rohu. Dokonce tu k nim leckde dostanete i známky - ale pozor, často ne „státní“, ale soukromé, vydávané agenturou, která se i tady objevila po liberalizaci poštovního trhu. Samozřejmě jde o konkurenci tradiční přepravě, a tak je třeba nespěst, kam svou pohlednici vhodíte.

Italská pošta má schránky tmavě červené, s výrazným označením *Posta* a jedním, nebo dvěma otvory pro vzhovazní zásilek (jeden bývá určen pro doručení v městě - „per la città“, druhý pro ostatní místa - „per tutte le altre destinazioni“). Jako u nás visí na zdech domů, což má ten nepříjemný důsledek, že jsou vydány napospas povětrnostním podmínkám a vandalismu. Ty, co jsem viděl, byly často zanedbané - zaprášené, posprejované a různě polepené. Turisté je asi moc nevyužívají - pro známky by museli na poštu.

Konkurenční schránky jsou menší a podobají se spíše domovním. Mají černou barvu se žlutým nápisem *Box for Postcards* (schránka pro pohlednice) a označením provozovatele *Globe Postal Service Network* (řekněme - Světová síť poštovních služeb). To je samozřejmě ambiciózní název, zvláště když víme, že provozovatel - *Globe Postal Service* (GPS) se podle svých webových stránek (www.globepostalservice.com) věnuje jen přepravě pohlednic a působí pouze v Itálii, a

to jen v některých regionech, přirozeně těch obzvláště turisticky exponovaných. Projekt je ale koncipován dobře a zjevně funguje. Cílovou skupinou jsou zahraniční turisté, uvádí se, že jich každý rok do Itálie přijedou desítky milionů! Těm GPS nabízí možnost koupit si v prodejních pohlednic rovnou i jeho známky (jsou označeny jako *stickers*, tedy nálepky) a pohlednice hned vhodit do jeho schránky. Ty jsou umístěny přímo v prodejních označených logem GPS, v nichž můžete získat i leták s jednoduchým návodem na použití služby, seznamem prodejců nálepek a mapou s vyznačením umístění schránek.

Typickým prodejním místem jsou trafiky (*Tabacchi* či *Tabaccheria*), recepce ubytovacích zařízení, ale i bistra a malé prodejny se smíšeným zbožím.

Poutač trafiky.

GPS organizuje přepravu pohlednic do celého světa.

Má jej rozdělený na tři zóny a pro každou je určena jiná „známka“. Ty jsou samolepicí a jsou na nich obrázky největších pamětihodností v příslušném městě nebo regionu. Znamka pro 1. zónu (přeprava v rámci Evropské unie) stojí 1,10 eur, a ty prodávané v Benátkách mají

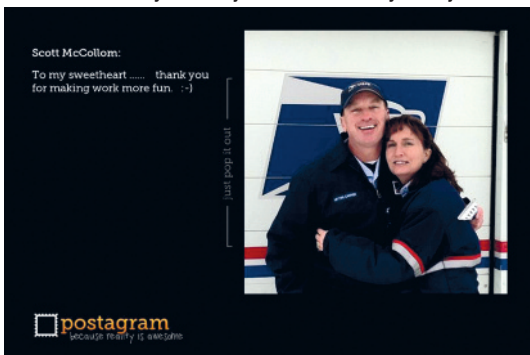

obrázek mostu přes Canal Grande; pro 2. zónu (zbytek Evropy, Amerika, Asie a Afrika) jsou za 2 eura a je na nich chrám Sv. Marka; pro 3. zónu (Austrálie a Oceánie) se prodávají za 2,50 eura a zobrazují Dóžecí palác a věž Campanile. Princip je převzat od Italské pošty, která má stejné tři zóny a tarify (do 20 gramů), pouze u zásilek po Evropě (a neomezuje je jen na EU!) je levnější o nezanedbatelných 25 centů. Co je to ale platné, když její známky musíte pracně shánět, takže turistům prostě nezbyvá, než si koupit dražší, ale dostupnější známky GPS (na což hřeší někteří prodejci a ty pro 1. zónu účtují třeba i o desetník draž – jak vím z vlastní zkušenosti).

Je samozřejmě otázkou, jak rychlá a spolehlivá bude cesta prostřednictvím GPS k adresátům. Protože jde o pohlednice z dovolené, jaksi automaticky se nepředpokládá, že by pro odesílatele byla rychlost prioritou. Tomu odpovídají i podmínky GPS, kde se uvádí, že 80 % z podaných zásilek bude doručeno v 1. zóně do 8, ve druhé do 10 a ve třetí do 12 dnů. Snad přitom nebude docházet k tak extrémním „zajížděnkám“, jaké popsal v červencové Filatelii V. Krečmer v souvislosti se svou korespondencí podanou u jednoho z německých soukromých poštovních operátorů. To ale ukáže až čas. V každém případě jde o vážnou konkurenci pro klasické pošty a náš italský příklad naznačuje, že „vyzobávání“ hrozinek z balíků poštovních služeb budou čelit všude, kde byl tento obor liberalizován.

Současně však není vyloučeno, že vývoj půjde dopředu tak rychle, že tuhle novou konkurenci co nevidět přebije další, pro zákazníky ještě jednodušší, pohodlnější – a levnější. Nemám teď na mysli elektronické pohlednice a MMS, které můžete odeslat mailem z počítače či mobilu. Ty nenesou znaky klasické poštovní přepravy, a tak nás, filatelisty, vlastně nezajímají. Na trhu ale už působí firmy, které nabízejí, že jim z mobilního telefonu s fotoaparátem odesláte libovolnou fotografii, k níž připojíte sdělení a adresu, a ony z ní vyrobí klasickou

pohlednici s vaším pozdravem, kterou pak fyzicky doručí na udanou adresu. A protože to udělají v zemi adresáta, poplatek za poštovné bude samozřejmě ten nejnižší možný. Průkopníkem byla aplikace pro mobilní telefony s názvem *Postagram*, jejímž prostřednictvím šlo zhotovit a poslat pohlednici po celých Spojených státech za 99 centů. Když v říjnu 2011 oznámila zavedení obdobné služby firma Apple, ihned výrazně klesly ceny akcí největších výrobců přání a pohlednic! To ale není konec. Aktuálně aplikace *Postcardly* účtuje pouhých 67 centů za výrobu a přepravu pohlednice, nebo pět pohlednic za 1,99 dolaru - to je necelých 40 centů (= cca 8 Kč) za kus! Za to už leckde nekoupíte ani samotný pohled, a tady je to i s poštovným. Nejlepší na celé věci je, že pohlednici adresátovi do schránky nakonec doručí USPS (United States Postal Service), tedy klasická americká pošta. Jak je to možné? Odpověď nalezneme v přehledu jejich tarifů. Výplatné za prioritní vnitrostátní zásilku činí 46 centů (cca 9 Kč), za pohlednici 33 centů (necelých 7 Kč), ale standardní zásilky pro podniky přepravuje od necelých 15 centů - tedy za méně než 3 koruny! A právě těchto výhodných tarifů pro velké odesílatele firmy nabízející tuto službu využívají.

Služby nových aplikací využívají i zaměstnanci US pošty.

To jsou špatné i dobré zprávy zároveň. Špatné proto, že naše už půldruhé století fungující záliba najednou do jisté míry vybočuje z dosavadní spjatosti s oficiálním vydavatelem poštovních cenin, kterým zpravidla býval stát, a míří do mnohem bouřlivějších vod soukromého podnikání. Dobré proto, že se tím otevírají nové možnosti, které odvážným filatelistům umožňují nechat za sebou nedosažitelnou klasiku i neusbíratelné moderní rarity, a tvořit své sbírky znovu od počátku, doslova na zelené louce. To je velmi demokratická situace, v níž všichni stojí na stejné startovní čáře. Na rozdíl od našich dávných předchůdců ale můžeme využít zkušeností, které jsme v našem oboru nasbírali – protože nakonec pořád jde o poštovní přepravu, i když v jednadvacátém století.

Ale abychom se vrátili k Italské poště. Tu, zdá se, konkurence v přípravě pohlednic zase tak moc netrápí. O budoucím směřování jejich služeb hodně vypovídá podoba zmodernizovaných poboček, které jsme měli možnost vidět. Vedle mnohdy značně omšelých červených schránek září nové žluté bankomaty, s hrdým nápisem *Postamat!*

Chorvatsko

Při naší cestě na jih jsme opustili Benátsko a zakotvili u ostrova Korčula u dalmatského pobřeží. Najednou jsme se cítili jako doma – nejčastějším jazykem, který jsme kolem sebe slyšeli, byla totiž čeština. To není nijak překvapivé, vždyť Chorvatsko je nejnavštěvovanějším přímořským cílem pro naše turisty už dlouho. Mnozí jeho moře považují za nejkrásnější a jeho obyvatelé za nejpohostinnější na celém světě. Něco na tom asi bude, a vzájemné sympatie povzbuzuje i jazyková blízkost. Nejde přitom o žádnou novinku – někteří ze zakladatelů našeho moderního státu vážně uvažovali, že bychom v něm mohli žít společně se severními i jižními Slovany, a koncem první světové války kreslili ambiciózní plány na slovanský stát od Baltu po Dalmácii, s koridorem přes Rakousko a Maďarsko. K tomu nakonec nedošlo – a je to asi dobře; ve srovnání s naším česko-slovenským rozchodem při vzpomínce na ten krvavý jugoslávský člověka musí mrazit. Ovšem vztahy navázané už za rakouského císařství a první republiky trvají dodnes. A díky tomu putuje každé léto mnoho pohlednic z Chorvatska severním směrem, aby u nás udělaly radost adresátům. Odesílatelé je vhodili do některé ze žlutých schránek Hrvatske pošty (tady se jim říká *poštanski sandučići*), ta ve městě Korčula na stejno-

jmenném ostrově, kterou jsem vám vyfotografoval, stála na zemi a byla pěkně objemná, jak to asi odpovídá množství zásilek.

Existují ale i menší provedení, umístěné na sloupku či zdi, jak lze najít na webu.

A pro úplnost - známky jsme tu koupili v běžné prodejné pohlednic, a za nominální cenu.

Černá Hora

Naší další zastávkou byla Černá Hora, jeden z nejmladších evropských států a současně země s dlouhou a pohnutou historií. Její pobřeží se rozkládá mezi Chorvatskem a Albánií a v dobách Jugoslávie sem pro velkou vzdálenost od nás dojel jen málokdo - i když takový Herceg Novi či Budva měly své československé návštěvníky. Nám je Montenegro blízké odedávna, stačí říci malíř Jaroslav Čermák, který se zdejšími tématům

věnoval na řadě obrazů; jeho Černohorská Madona z roku 1865 dokonce u nás před sedmi lety vyšla na poštovní známce (symbolické je, že ve stejném roce Černá Hora vystoupila ze svazku se Srbskem a obnovila tak svou nezávislost).

V povědomí je u nás i Boka Kotorská, přístav rakouské flotily za první světové války. Úzký vjezd do tohoto nejrozsáhlejšího jihoevropského zálivu dodnes střeží pevnůstky na obou okrajích i na ostrůvku uprostřed. Když jsme kolem nich proplouvali, samozřejmě jsme si nemohli nevzpomenout na slavnou vzpouru zdejších námořníků před pětadešeti lety, které se účastnili i Češi – a kterou lze dokumentovat i filatelisticky.

Země o málo větší než Středočeský kraj má něco přes šest set tisíc obyvatel, mluví se tu černohorsky a srbsky, což jsou jazyky si velmi blízké. I když nečlen Evropské Unie a Eurozóny, oficiální měnou je zde euro. Pohlednice jsme kupovali v historickém středu města Budva, a ač je tu nabízejí všude, známky na ně nevede nikdo – prodává je pouze pošta. K té nám ochotně ukázali cestu (bylo to dost daleko) a návštěva stála za to. Rozlehlé prostory s řadou přepážek byly zjevně připravené na turistické návaly, u vchodu byl navíc pult s nejběžnějšími potřebami (známky, pohlednice, propisovačky a drobné suvenýry), takže mnoho návštěvníků nemuselo ani pokračovat dál. Kolem stěn byly vystaveny velké panely s ukázkami černohorských poštovních známek, jestli tak široký sortiment také skutečně nabízeli, jsme nezkoumali. Část pohlednic jsme vhodili do malé schránky v Budvě, zbytek do velké schránky v Kotoru, nedaleko zdejšího kostela založeného před dvanácti sty lety - v roce 809! Obě jsou žluté a nesou označení Pošta Crne Gore.

Vlevo schránka v Budvě; vpravo v Kotoru.

Na závěr poznámka pro milovníky detektivek: z Černé Hory pocházel jeden z nejslavnějších detektivů literárního světa – proslulý tlouštík Nero Wolfe autora Rexe Stouta. Filatelisticky si ho můžeme připomenout známkami ze San Marina nebo Nikaraguy.

Řecké ostrovy – Korfu

O Řecku jsme v posledních měsících a letech slyšeli a četli hodně, a nebyly to většinou povzbudivé zprávy. Bídňá hospodářská situace ztěžuje život obyvatel, ti svou nespokojenost dávají hlasitě najevo, to odrazuje část turistů, což dále prohlubuje ekonomické problémy...

Ale Kerkyry (Korfu), jak se nejsevernější z velkých řeckých ostrovů nazývá, jako by se to netýkalo. Alespoň takový dojem si odtud odnese návštěvník, který přiletí na stejnojmenné letiště nebo váží pár hodin cesty trajektem z italského Brindisi. My jsme připluli lodí z Monetenegra a už z dálky jsme viděli, že přivlastek *Smaragd Středomoří* rozhodně není přehnaný.

Ostrov leží těsně u albánského pobřeží a obklopuje jej Jónské moře. Podle Homéra se tu kdysi zastavil Odysseus při návratu do rodné Ithaky. Hodně času zde koncem 19. století trávila Alžběta, rakouská císařovna a (nekorunovaná) česká královna, která si tu dokonce nechala postavit letní sídlo – zámeček Achillion. Před druhou světovou válkou na Korfu pět let svého dětství strávil budoucí anglický přírodovědec Gerard Durrell, který pak o něm krásně psal ve svých knihách - například O mé rodině a jiné zvířené. Všechny tyto postavy a jejich vztah k ostrovu lze filatelisticky dokumentovat.

Na turisty (a jejich peněženky) zde myslí na každém kroku – a na každém kroku tu koupíte i pohlednice, kupodivu vám k nim ale nenabídnou známky. Ve stejnojmenném hlavním městě ostrova jsme je nakonec objevili v prodejně tabáku a dalších kuřáckých potřeb, kde ale naopak nevedli ani jednu pohlednici... Poštovní schránky jsou na Korfu žluté, poměrně malé, a ty co jsme

viděli, stály na sloupku na okraji chodníku, ve městě i na pobřeží.

Častěji než ty skutečné, uvidíte tu poštovní známky jako součást výzdoby oblečení a doplňků, což rozhodně není jen místní móda. Už jsem o tom psal v souvislosti se schránkami v New Yorku, kde v obchodním domě Saks na Páté

avenue prodávají dámské šaty s velkými reprodukcemi známek různých států. Na Korfu jich je k vidění mnohem víc, a zdobí nejen šaty, ale i kabelky a další doplňky a součásti oblečení. Návrháři se inspirovali například v Mongolsku - a bylo by zajímavé vědět, zda pro toto užití získali souhlas původních tvůrců či majitelů autorských práv. Nejde totiž

o nějaké levné hadříčky a tetry, šaty i kabelky nabízejí drahé butiky a ceny začínají na šesti stech eur!

Valetta - Malta

Řekne-li se Malta, člověka hned napadnou Maltští rytíři, kdysi ošetřovatelé nemocných poutníků k Božímu hrobu v daleké Svaté zemi, později ochránci Evropy před muslimskými vpády, dnes charitativní řád zabývající se přepravou nemocných a zraněných, na což máme i u nás množství filatelistické dokumentace, například z období první světové války (oblíbená jsou razítka z jeho lazaretních vlaků a nemocnic).

Rytíři na Maltu přišli před bezmála pět sty lety a koncem 18. století je z ní vyhnal Napoleon. Od té doby sídlí v Římě a s ostrovem vlastně nemají nic společného, kromě historie samozřejmě, a svého původního hradu, který jim v roce 1998 Malta bezplatně pronajala na 99 let. Upomínky na ně tu rozhodně nevidíme na každém kroku, pro Maltu to v jejích více než sedm tisíc let trvajících dějinách byl jen jeden z řady úseků. Před rytíři tu měli velký vliv Arabové a Španělé, po Napoleonovi Angličané, a teď je zde od roku 1974 republika, na kterou jsou místní hrdí. Všechna tahle údobí se promítá do architektury, vedle sebe vidíme strohé stavby arabského typu, zdobené barokní, viktoriánské, i zjevně současné, ovšem v historizujícím stylu, vesměs z kamenných kvádrů. Mnoho staře vypadajících budov je přitom ve skutečnosti nových či obnovených po ničivém německém bombardování za druhé světové války. Převažující barvou domů je písková, města připomínají Monako a venkov Izrael.

Britský vliv se dochoval v poštovníctví – místní schránky často pocházejí z doby před rokem 1964, kdy ostrov získal samostatnost. Přestože v republice, turisté tak své pohlednice vzhazují do tradičních, volně stojících červených schránek válcového typu, či modernějších zapuštěných, s královským monogramem ER (královna Alžběta).

Schránky jsou i oblíbeným suvenýrem, samozřejmě ve zmenšené formě. Jejich podobu nesou například pokladničky a ořezávatka (na obrázku vpravo).

Známky zde vedou jen na poštách, jinde jsme se po nich pídili marně. Filatelisty si tu ale předcházejí, mezi suvenýry jsou běžně nabízeny soubory použitých maltských známek, často tříděné podle námětů. Pošta má pro sběratele rozsáhlý program zahrnující vedle standardních novinek i pomůcky (např. zásobníky na maltské FDC či dopisnice) a repliky nových známek v masivním stříbrě. Na webovém stránce maltaphilately.com dokonce vede podrobný katalog všech dosud vydaných známek, v němž můžete vyhledávat i podle jejich námětů.

Nice – Francie

Nice, to není žádná pořádná Francie, zaslechnete občas z úst zkušeného cestovatele, a je na tom nakonec kus pravdy: vždyť až do roku 1860 patřil tenhle kus pobřeží k Itálii. Stopy toho najdeme v architektuře i místních tradicích. Pošty se to ale netýká, ta je tu stejně francouzská jako v Paříži, či kdekoli jinde. Navštívil jsem tu nejbližší, v přístavu, a ač rozměry nevelká, měli tu spoustu moderního vybavení, kterým se snaží zrychlit odbavení zákazníků a snížit počet pracovníků. Jako v samoobslužce jsou tu vystaveny nejrůznější obaly pro zásilky, často už s přiřazenou „známkou“ pro příslušnou váhu a způsob přepravy, jejíž nominální hodnota je započítána do prodejní ceny (jde tedy vlastně o svého druhu celiny).

Samoobslužné je i podávání většiny zásilek, které probíhá u příslušných zařízení.

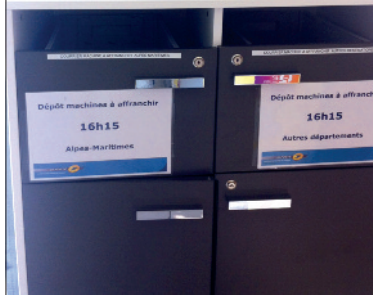

Platí se v nich kartou nebo mincemi, které si můžete rozměnit u automatu (obvykle přijímá 5, 10 a 20eurové bankovky).

Poštovní pobočky využívá i poštovní banka, která tu nabízí řadu služeb – některé už rovněž automatizované. Velký prostor je věnován nabídce mobilních telefonů, sim karet a různých předplacených mobilních služeb.

Uvnitř poboček bývají objemné schránky na podání zásilek, často jako součást nábytku.

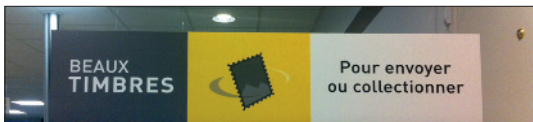
Schránky venkovní jsou žluté, v několika velikostech a provedeních. Ty co jsem viděl, byly v dobrém stavu, bez poškození vandaly.

To se ale rozhodně nedá říci o dalším vybavení pošt, nacházejícím se mimo prostory úřadovny, tedy na ulici. Tady jsem naopak zaznamenal utrhané štítky, rozbité skleněné výplně, vytrhanou elektroinstalaci. Ve srovnání se zjevně novými krásnými interiéry poboček to působí obzvlášť kontrastně. Zdá se přitom, že vandalské útoky nejsou ojedinělé, takže se opraváři soustřeďují na to, udržet venkovní zařízení (například bankomaty) v chodu, a na „okrasu“ kolem prostě rezignují.

Součástí vybavení poboček Francouzské pošty jsou i stojany a pulty na zboží určené sběratelům známek.

Poutač na filatelistické zboží, známkový ročník a aršík.

V propracovaném systému intuitivní navigace zákazníka a maximálního zjednodušení jeho obsluhy (přesněji samoobsluhy) jsem se setkal s aršíky jednotlivě zabalenými do plastového sáčku s úchytem na zavěšení, opatřeného čárovým kódem, z nichž si některý vyberete a zaplatíte u pokladny (nebo možná i samoobslužně – což jsem ale nezkoušel). A teď to nejlepší: tyhle aršíky obsahují například čtyři známky s náměty propagujícími krásy Francie, každou z nich v běžné nominální hodnotě odpovídající tarifu za pohlednici po Evropě – a koupíte je samozřejmě za nominální cenu! To je velký rozdíl proti situaci u nás, kdy aršíky mají často příliš vysoký nominál, takže je v běžném provozu nelze použít – nemluvě o tom, že je skoro žádná pošta nevede. V tomhle směru by se pro nás francouzská praxe mohla stát inspirací.

Monako

V našem článku jsme obepluli vlastně celou Itálii, poslední zastávkou v této části naší cesty je Monako. O tom je známo, že je zemí filatelistům velmi nakloněnou, psal o tom ostatně už František Langer ve svých Filatelistických povídkách (F11/2006). Mají zde krásné poštovní muzeum, kterému jsme se ve Filatelii už několikrát věnovali, známky na pohlednici tu dostanete všude (my jsme je koupili v prodejné suvenýrů), a když se na ně pořádně podíváte, v leckterém filatelistovi pořádně hrkne – na těch nejběžnějších výplatních s knížetem Albertem není totiž žádná nominální hodnota, číslice ani písmeno, až to na první pohled vypadá, že se na jednoho usmálo štěstí a prodali mu chybotisk! Bohužel to tak není, prostě se v sérii liší barvou portrétu, což ovšem zjistíte až při pohledu do katalogu, takže to slastně leknutí může trvat i pořádně dlouho...

Poštovní schránky v téhle spořádané zemiček jsou – jak jinak – taky spořádané, v národních barvách červené a bílé, čisté a udržované.

Na dveřích pošty byla cedulka, že je zde k dispozici bezplatné wifi připojení. Zrovna nad tímhle detailem by se možná mohla zamyslet i Česká pošta. Když už leckdy musíme čekat nekonečné fronty před přepážkou, bylo by bezplatné wifi gestem, které by mnoho jejich zákazníků jistě ocenilo.

POKRAČOVÁNÍ